

Андрій Яворський

ТЕРИТОРІАЛЬНО ЗДИФЕРЕНЦІЙОВАНІ ЕЛЕМЕНТИ В МОВІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ СТУДІЙ

Леся Українка – перша авторка, яка в художній літературі використала елементи західнополіських говірок, при цьому дослідники відзначають високу художню майстерність у передачі народного мовлення. У статті простежено історію й тенденції вивчення в українській філологічній науці народнорозмовної основи художньої мови Лесі Українки. З'ясовано, що спеціальні дослідження в цій галузі започаткував ще в кінці 1950-х рр. В. Ф. Покальчук. Значно активізовано увагу вчених до цієї проблеми й удосконалено методологічні підходи до її опрацювання в 1990–2000-х рр. Висновки науковців переважно зводяться до того, що територіально здиференційовані одиниці займають чільне місце у текстах авторки, найперше в оповіданнях на волинську тематику та в «Лісовій пісні». Водночас зауважено, що дослідники мови Лесі Українки в основному кваліфікують конкретні мовні явища як діалектизми на підставі зіставлення їх із нормами сучасної української літературної мови. Натомість варто враховувати норми тогочасного наддніпрянського варіанта літературної мови.

Ключові слова: народна (діалектна) мова, західнополіський говір, народнорозмовна лексика, діалектизм, стилістичні функції діалектизмів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Леся Українка, без сумніву, – перша авторка, яка в художній літературі використала елементи західнополіських говірок, до того ж, як не раз відзначали дослідники її мови, виявила високу художню майстерність у передачі народнорозмовної стихії. У зв'язку з цим важливо простежити й оцінити напрацювання вчених у цій галузі та визначити можливі перспективи мовознавчих студій.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Деякі здобутки українських мовознавців у вивченні діалектної основи художньої мови Лесі Українки простежив Г. Л. Аркушин у монографії «Народна лексика Західного Полісся» [4], зокрема осмислив і високо оцінив внесок В. Ф. Покальчука в дослідження цієї проблеми.

Мета пропонованої праці – простежити історію й тенденції вивчення в українській філологічній науці народнорозмовної основи художньої мови Лесі Українки. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких конкретних завдань: а) визначити корпус мовознавчих досліджень, присвячених територіально здиференційованим елементам у мові Лесі Українки; б) систематизувати праці вчених за хронологічним критерієм та проблематикою; в) оцінити стан та методологічні засади вивчення народнорозмовної основи художньої мови Лесі Українки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Про «окремі риси, переважно лексичні, поліських (зокрема

західнополіських, волинських) говорів... в мові Лесі Українки в її оповіданнях і в п'єсі "Лісова пісня"» [19, с. 89] принагідно зауважив ще 1955 р. Ф. Т. Жилко у навчальному посібнику «Нариси з діалектології української мови». Учений сформулював мету, через яку письменниця вдалася до використання народнорозмовної лексики: «Надати місцевий колорит західного Полісся своїм творам» [19, с. 89]. У наступній праці – «Говори української мови» – у 1958 р. Ф. Т. Жилко зробив наголос на тому, що «найбільш помітно в літературній мові західнополіські або волинські риси виявилися в Л. Українки» [18, с. 46], а також навів кільканадцять місцевих слів та словоформ, використаних письменницею в оповіданнях і в «Лісовій пісні» [18, с. 46–47].

Перше спеціальне ґрунтовне дослідження місцевої лексики Волинського Полісся – «волинізмів» – у творах Лесі Українки виконав і опублікував 1957 р. В. Ф. Покальчук [27] (1958 р. – у варіанті тез [25]). Учений справедливо визнав, що «...діалектизми в українській літературі до Лесі Українки зустрічаються часто, але їх мовна база обмежувалась переважно говорами середньої Наддніпрянщини. До того ж, характер діалектизмів і прийоми їх використання позначалися випадковістю і примітивізмом, бо не було ще тоді розроблених настанов для їх вживання і не ставилося питання про функцію діалектизмів у літературному творі. Такі мовні засоби застосовували тоді здебільшого стихійно, під впливом оточення і рідше зі стилістичною метою для відображення місцевого колориту» [27, с. 60]. Натомість Леся Українка не пішла «уторованою дорогою використання діалектних особливостей виключно південно-східного типу, українську народну мову вона черпнула багато глибше, захопивши й говори знайомого й дорогого їй Волинського Полісся і взагалі Волині» [27, с. 61]. В. Ф. Покальчук при цьому справедливо наголошує, що у використанні волинськополіських лінгвальних елементів у художній літературі Леся Українка, по суті, була першою, а отже, вона «сміливий новатор, який розширив і мовну базу діалектизмів, і їх добір» [27, с. 61]. Майстерність передачі авторкою волинської розмовної стихії, на думку вченого, виявилася в тому, що «не було у Лесі Українки ні колекціонування діалектизмів, ні стихійного їх вживання... Непомітно для читача вводить вона у літературній переробці діалектні елементи, лексичні, синтаксичні або фонетико-морфологічного типу, з метою відповідного збагачення взагалі української літературної мови і, зокрема, щоб надати своїм творам більшою колоритністю і глибшою емоціональною експресивністю» [27, с. 62], а отже, «основним для неї є... не протокольний запис діалектизмів, а стилістичне їх вживання» [27, с. 62], «Леся Українка вийшла далеко за межі вживання суто провінціальних засобів мовлення» [27, с. 75], «її "волинізми" це взагалі народна мова в її волинському варіанті» [27, с. 75]. За спостереженнями Г. Л. Аркушина, в художній текстах Лесі Українки В. Ф. Покальчук виокремив і проаналізував «три десятки лексичних діалектизмів, 3 семантичних, 17 словотвірних та багато фонетичних» [4,

с. 135], але чимало говіркових слів «не попали в поле зору цього дослідника» [4, с. 136].

Народнорозмовну основу «Лісової пісні» відзначили 1963 року літературознавці І. О. Денисюк та Л. І. Міщенко: «Треба тільки дивуватись, як точно поетеса зберегла в своїй пам'яті всі деталі лексики, фразеології, інтонації мови, чутої переважно в дитинстві» [16, с. 74]. Вони ж наголосили на художній майстерності й обережності, з якими у драмі-феєрії використано місцеву лексику: «Леся Українка уникає вузьких діалектизмів, говіркових слівець побутового характеру (їх набагато більше в оповіданні з життя волинського Полісся "Приязнь")» [16, с. 75], а отже, «до "Лісової пісні" не треба ніякого словничка діалектизмів» [16, с. 74]. І. О. Денисюк та Л. І. Міщенко, окрім того, сформулювали три цілі використання Лесею Українкою мови волинського Полісся: «для передачі місцевого колориту, для типізації та індивідуалізації персонажів», «для збагачення української літературної мови взагалі» [16, с. 74].

Упродовж 1970–1980 рр. опубліковано, по суті, лише одиничні спеціальні розвідки про західнополіські мовні елементи в художній мові Лесі Українки. 1972 р. статтю про лексичні діалектизми у прозових творах Лесі Українки опублікувала Г. О. Козачук [21]. 1985 р. з'явилася стаття Л. В. Голоюх [12], в якій проаналізовано діалектизми у драмі-феєрії «Лісова пісня» й зауважено, що місцева лексика, використана авторкою, відображає реалії життя волинських поліщуків. 1986 р. невелику розвідку про варіантність форм прикметників і дієслів, а також службових і незмінних слів у «Лісовій пісні» опублікував А. А. Сагаровський [27], який зауважив, що джерелами варіантів для Лесі Українки слугували тогочасна фольклорно-літературна мова та говірки північного заходу України; використання ж тієї чи тієї форми було підпорядковане вимогам ритму, розміру та рими.

Посилення інтересу лінгвостилістів до народнорозмовних елементів у мові Лесі Українки відзначено з 1990-х рр. Скажімо, 1991 р. у своїх спостереженнях над текстом і мовою «Лісової пісні» Л. П. Демчук та О. П. Карпенко, наголошуючи, що «мова творів Лесі Українки була максимально наближена до літературної норми», все ж визнали, що «в автографі й першодруках "Лісової пісні" можна знайти ряд фонетичних та морфологічних діалектизмів», «мова письменниці відзначалася впливом північно-поліських говорів» [15, с. 24], а також навели окремі перейняті з мовлення поліщуків елементи фонетичного рівня та словозміни.

Про «Лісову пісню» як «прекрасне мовне явище» [8, с. 27] 1996 р. висловила Л. І. Бондарчук. У мові твору дослідниця простежила такі елементи народнорозмовної стихії, як діалектну, розмовну, просторічну і застарілу лексику, а в результаті зауважила: «Самобутність лексики, звертання, ритмічні наголоси у групах складів, ритмізуюча точна рима наближають віршований текст до народнопісенного» [8, с. 29].

2009 р. ґрунтовну працю про лінгвістичні раритети, зокрема й діалектизми, у збірці Лесі Українки «На крилах пісень» опублікувала С. К. Богдан [7]. Дослідниця відзначила, що вже в цій – першій – поетичній збірці «були закладені основи особливого, шанобливого ставлення Лесі Українки до рідного слова загалом, а передусім – до слів “меншовартісних”, завжди поціновуваних нею, хоч традиційно позначених у лексикографічних джерелах як “розм.”, “діал.”, “рідко”, “нар-поет.”, а отже, гіпотетично безперспективних, позбавлених будь-яких надій на повноцінний статус у мовній системі» [7, с. 487].

Кілька розвідок про народнорозмовну основу художньої мови Лесі Українки в кінці 90-х рр. – на початку 2000-х рр. підготувала Л. В. Бублейник. 1998 р. дослідниця в невеликій статті простежила «мовні барви Волинського Полісся в художній прозі Лесі Українки» [10, 1998], 2000 р. цій же темі вона присвятила вже цілий розділ у навчальному посібнику «Особливості художнього мовлення» [9], а 2001 р. в окремому дослідженні простежила вияви народної мовної стихії в листуванні Лесі Українки [11].

1998 р. започатковано цикл спеціальних діалектологічних розвідок про різнорівневі елементи говірок Волинського Полісся в мові Лесі Українки та фіксацію цих явищ у сучасних говірках окресленого ареалу. Скажімо, 1998 р. з'явилася ґрунтовна стаття Г. Л. Аркушина про словотвірні діалектизми (відсубстантивні суфіксальні іменники) у творах Лесі Українки та їхні західнополіські відповідники [3]. Інші два дослідження про зв'язок художньої мови Лесі Українки із говірками Волинського Полісся Г. Л. Аркушин опублікував 1999 р. В одному з них описано регіональну специфіку словотвору антропонімів в оповіданнях Лесі Українки на волинську тематику, а також наведено сучасні західнополіські паралелі до використаних письменницею дериватів [2]. В іншій статті вчений прокоментував прослідки означеного артикля в західнополіських говірках, а також простежив вияви цього унікального граматичного явища у творах Лесі Українки [1]. 2003 р. Г. Л. Аркушин опублікував спеціальне дослідження про словотвір займенників в оповіданнях Лесі Українки на волинську тематику та у драмі-феєрії «Лісова пісня» [5]. Учений відзначив високу художню майстерність авторки у використанні народнорозмовних елементів: «Письменниця вміло відтворює мовлення поліщуків, але не сліпо наслідує чи копіює його, а скрупульозно відбирає потрібні вирази, слова та форми, тому репліки дійових осіб звучать невимушено і природно» [5, с. 369].

У монографії «Народна лексика Західного Полісся», що побачила світ 2014 р. [4], Г. Л. Аркушин виокремив цілий підрозділ «Леся Українка і говірки». Учений справедливо зауважив, що «західнополіським говіркам “пощастило” менше в художній літературі, ніж іншим діалектам», але «з усіх письменників с?ме Леся Українка найбільше використовувала у творах західнополіські слова, щоправда, часто їх називаючи *волинськими*»

[4, с. 131]. Г. Л. Аркушин спостеріг, що «найбільше діалектизмів, характерних для Волинського Полісся, ужито в прозових творах письменниці, де дійовими особами виступають корінні жителі поліського краю» [4, с. 132–133]. Дослідник, щоправда, зауважив, що навіть у мовленні персонажів поліські слова і форми вживані непослідовно», на основі чого зробив висновок: «Письменниця не копіювала мовлення поліщуків, а тільки за допомогою декількох “штрихів”, тобто говіркових слів, передавала найхарактерніші особливості» [4, с. 133]. Г. Л. Аркушин суттєво поповнив той реєстр використаних письменницею західнополіських діалектизмів, який ще в кінці 1950-х рр. окреслив В. Ф. Покальчук. Відзначено, що Леся Українка вдало використала багато лексичних діалектизмів, які допомогли їй описати побут і господарювання поліщуків та індивідуалізувати їхнє мовлення; у її творах чимало й семантичних, фонетичних, словотвірних, морфологічних діалектизмів; регіональну специфіку виявляють навіть антропоніми.

1998 р. опубліковано розвідку Ю. В. Громика про розмовні та діалектні варіанти прислівників у творах Лесі Українки [14]. Аналізуючи художні, принагідно й епістолярні тексти письменниці, дослідник підкреслив: «Виріши на Поліссі, Леся Українка ніколи не цуралася поліської мовної стихії; чимало поліських регіоналізмів, як свідчить, скажімо, епістолярна спадщина поетеси, були звичними для її побутового мовлення» [14, с. 57]. Як і в інших працях, акцентовано на тому, що в художніх текстах нема сліпого чи механічного копіювання народнорозмовної стихії. Використання діалектних елементів авторка чітко підпорядковувала певним стилістичним настановам: «У говірці поліщуків вона вдумливо шукала нові виражальні засоби, – ненав'язливо і тонко введені в контекст поліські словесні вкраплення трапляються у її творах часто» [14, с. 57].

1999 р. з'явилася стаття Р. С. Омельковець про актуалізацію в творах Лесі Українки назв лікарських рослин [24]. Дослідниця з'ясувала, що більшість цих найменувань досі активно вживані в західнополіських говірках. 2008 р. про західнополіські фразеологізми, використані Лесею Українкою в епістолярній спадщині, та сучасну їх фіксацію в говірках краю писала З. С. Мацюк [22].

2009 р. діалектні явища іменної словозміни у прозових творах і фольклорних записах Лесі Українки проаналізувала Р. С. Зінчук [20]. Простеживши в сучасних говірках Волинського Полісся відповідники до більшості фіксованих позанормативних із погляду сучасної літературної мови словоформ, дослідниця зробила висновки, що «оригінальна мовна палітра художнього мислення Лесі Українки... позначена помітним впливом народнорозмовної традиції», «Леся Українка добре знала місцеву говірку й апелювала до живомовних елементів поліської стихії в художніх роздумах» [21, с. 558].

2011 р. статтю про «волинізм» у творах Лесі Українки опублікувала Н. С. Дмитренко [17]. На жаль, авторка просто переказала, а то й цілком скопіювала без належного оформлення основні положення вже згадуваної праці В. Ф. Покальчука.

Невеликі дослідження про діалектну основу мови Лесі Українки упродовж 2000-х рр. публікували студенти, зокрема 2001 р. В. Яручик – про діалектизми у листах Лесі Українки з Колодяжного [28], О. Бегаль – про діалектизми в художніх текстах письменниці [6] та ін.

Своє – відмінне – бачення місця й ролі елементів західнополіської говірки в художній мові Лесі Українки, а саме в «Лісовій пісні», запропонував 2001 р. авторитетний дослідник Полісся В. М. Мойсієнко у статті «Звідки родом дядько Лев» [23]. Учений, аналізуючи секрети успіху драми-феєрії, визнав, що «одним з головних чинників було напрочуд органічне вплетення у канву твору полісько-волинських типажів», проте «попри виразно регіональний характер твору, на рівні лінгвальному він наближається до ідеально українськомовних. Намагання дослідників знайти в драмі щось мовнополіське швидше можна трактувати як – віддати належне Майстру. Адже не може твір, написаний про Полісся, де відображені поліські архетипи, бути зовсім вільний від поліської мовної домішки» [23, с. 87]. За спостереженнями вченого, власне західнополіські діалектизми всіх рівнів у «Лісовій пісні» обмежені «бодай десятком утворень», а «із небагатьох діалектних утворень..., що носять переважно загальнополіський характер, кілька – вузьколокального поширення. Це *кловня* та *шіпля*» [23, с. 88]; більшість же інших діалектизмів – рідні для Лесі Українки наддніпрянські слова, які справді були звичними в тодішньому варіанті літературної мови. Це дало вченому підстави підсумувати: «Стверджувати, що Леся Українка використала у своєму творі мову Волинського Полісся, буде аж занадто сміливо» [23, с. 87], а «дядько Лев – справді поліщук-волиняк, який хоч і говорить середньонаддніпрянським діалектом української мови, все ж народився і жив на Ковельщині. Із Жаборицею його може пов'язувати хіба що *кловня*, яку він бере на риболовлю» [23, с. 88].

Висновок В. М. Мойсієнка про в основному наддніпрянський характер мови «Лісової пісні» підтверджує також зіставлення цього тексту із творами сучасних письменників, які використали поліську говірку значно активніше і послідовніше, наприклад, В. Дрозда, М. Закусила, В. Лиса, В. Лазарука, О. Кулеша та ін. Окрім того, в сучасних дослідженнях художніх текстів попередніх століть варто брати до уваги деякі серйозні методологічні зауваження, висловлені П. Ю. Гриценком [13, с. 146]: діалектизм – поняття історично змінне, цілком залежне від усталених норм літературної мови; у текстах певного часу оцінка якогось явища як діалектизму можлива лише в контексті тогочасних (але не сучасних – кінця ХХ ст. чи початку ХХІ ст.) норм літературної мови. Від власне діалектизмів П. Ю. Гриценко радить відрізняти ті лінгвальні одиниці, які в

конкретний період мали статус нормативних у регіональних варіантах літературної мови, зокрема в наддніпрянському. Висновки В. М. Мойсієнка, як бачимо, цю методологічну настанову враховують.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, в українському мовознавстві вже існує певна традиція вивчення народнорозмовних елементів у художній мові Лесі Українки. Найбільш ґрунтовні дослідження в цій галузі з'явилися упродовж 1990–2000-х рр. Висновки вчених в основному зводилися до того, що територіально здиференційовані одиниці займають чільне місце у текстах авторки, найперше в оповіданнях на волинську тематику та в «Лісовій пісні». Констатовано, що більшість використаних Лесею Українкою діалектних явищ дотепер фіксовані в говірках Волинського Полісся.

Щоправда, дослідники мови Лесі Українки переважно кваліфікують конкретні мовні явища як діалектизми, зіставляючи їх із нормами сучасної української літературної мови. Актуальним залишається завдання системного опису народнорозмовних та діалектних елементів у мові Лесі Українки з урахуванням норм тогочасного наддніпрянського варіанта української літературної мови.

Список використаної літератури

1. Аркушин Г. Л. Прослідки означеного артикля в західнополіських говірках та його фіксація в творах Лесі Українки [Текст] / Г. Л. Аркушин // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. – 1999. – № 15. – С. 88–93.
2. Аркушин Г. Л. Слововір антропонімів в оповіданнях Лесі Українки на волинську тематику і їх паралелі в сучасних західнополіських говірках [Текст] / Г. Л. Аркушин // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки (лесезнавство). – 1999. – № 10. – С. 5–9.
3. Аркушин Г. Л. Деякі словотвірні діалектизми у творах Лесі Українки (відсубстантивні суфіксальні іменники) та їх західнополіські відповідники [Текст] / Г. Л. Аркушин // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. – 1998. – № 7. – С. 44–46.
4. Аркушин Г. Л. Народна лексика Західного Полісся [Текст] : монографія / Григорій Львович Аркушин ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т філології та журналістики, Західнополіс. ономастико-діалектол. центр. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – 236 с.
5. Аркушин Г. Л. Слововір займенників у творах Лесі Українки на волинську тематику та їхні сучасні західнополіські відповідники [Текст] / Г. Л. Аркушин // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. / упоряд. Н. Г. Сташенко ; редкол.: М. Г. Жулинський [та ін.] ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2003. – С. 369–374.
6. Бегаль О. Діалектизми у творах Лесі Українки [Текст] / О. Бегаль // *Ukrainiskie i polskie gwary pogranicza* / Red. F. Czyżewski, H. Arkushyn ; UMCS, PUW im. Łesi Ukrainki. – Lublin; Łutsk : Wyd-wo PTL, 2001. – S. 173–175.
7. Богдан С. К. Лінгвістичні раритети в збірці Лесі Українки «На крилах пісень» [Текст] / С. К. Богдан // Леся Українка і сучасність : зб. наук. пр. / упоряд. Н. Г. Сташенко ; редкол.: М. Г. Жулинський [та ін.] ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – Т. 5. – С. 487–503.

8. Бондарчук Л. І. Народнорозмовна лексика в «Лісовій пісні» Лесі Українки [Текст] / Л. І. Бондарчук // Культура слова. – 1996. – Вип. 46 / 47. – С. 27–31.
9. Бублейник Л. В. Мовні барви волинських говірок у художній прозі Лесі Українки [Текст] // Особливості художнього мовлення: навчальний посібник зі спецкурсу для студентів гуманітарних факультетів / Л. В. Бублейник. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – С. 69–76.
10. Бублейник Л. В. Мовні барви Волинського Полісся в художній прозі Лесі Українки [Текст] / Л. В. Бублейник // Минуле і сучасне Волині: Олександр Цинкаловський і край: матеріали ІХ наукової історико-краєзнавчої міжнародної конференції, 20-23 січня 1998 р. / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки; відп. ред. Г. Бондаренко [та ін.]. – Луцьк: Надстир'я, 1998. – С. 200–202.
11. Бублейник Л. В. Народна мовна стихія в листуванні Лесі Українки [Текст] / Л. В. Бублейник // Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури: матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24–25 лютого 2001 р., с. Колодяжне: наук. зб. / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки, Колодяжненський літературно-меморіальний музей Лесі Українки; упоряд. А. Силюк; ред. Г. Бондаренко [та ін.]. – Луцьк: Надстир'я, 2001. – С. 22–23.
12. Голоюх Л. В. Діалектизми в драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» як засіб реалістичного відображення життя волинського краю / Л. В. Голоюх // Минуле і сучасне Волині: тези доповідей та повідомлень Волинської регіональної історико-краєзнавчої конференції, 26–28 вересня 1985 р. / Луц. держ. пед. ін-т ім. Лесі Українки [та ін.]; відп. ред. Н. В. Бурчак. – Луцьк, 1985. – С. 161–164.
13. Гриценко П. Ю. Діалектизм [Текст] / П. Ю. Гриценко // Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 146–147.
14. Громик Ю. В. Розмовні та діалектні варіанти прислівників у творах Лесі Українки та їх фіксація в сучасних західнополіських говірках [Текст] / Ю. В. Громик // Науковий вісник Волинського державного університету. Серія: Філологічні науки. – 1998. – № 7. – С. 57 – 60.
15. Демчук Л. П. Спостереження над текстом і мовою «Лісової пісні» Лесі Українки [Текст] / Л. П. Демчук, О. П. Карпенко // Культура слова. – 1991. – Вип. 40. – С. 21–24.
16. Денисюк І. О. Дивоцвіт: джерела і поетика «Лісової пісні» Лесі Українки [Текст] / І. О. Денисюк, Л. І. Міщенко. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. – 93 с.
17. Дмитренко Н. С. Волинізми у творчості Лесі Українки [Текст] / Н. С. Дмитренко // Нова педагогічна думка: науковий журнал. – 2011. – № 4 (68). – С. 95–97.
18. Жилко Ф. Т. Говори української мови [Текст]: [навчальний посібник] / Ф. Т. Жилко. – К.: Радянська школа, 1958. – 172 с.
19. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови [Текст]: [навчальний посібник] / Ф. Т. Жилко. – К.: Радянська школа, 1955. – 315 с.
20. Зінчук Р. С. Діалектні явища іменної словозміни в прозових творах і фольклорних записах Лесі Українки та їх відповідники в сучасних західнополіських говірках [Текст] / Р. С. Зінчук // Леся Українка і сучасність: зб. наук. пр. / упоряд. Н. Г. Сташенко; редкол.: М. Г. Жулинський [та ін.]; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – Т. 5. – С. 557–571.
21. Козачук Г. О. Лексичні діалектизми у прозових творах Лесі Українки [Текст] / Г. О. Козачук // Українське літературознавство: зб. наук. пр. – 1972. – Вип. 16. – С. 79–85.
22. Мацюк З. С. Фразеологічні одиниці в епістолярії Лесі Українки та їхні західнополіські відповідники [Текст] / З. С. Мацюк // Літопис Волині: всеукраїнський науковий часопис. – 2008. – Ч. 4. – С. 154–156.

23. Мойсієнко В. М. Звідки родом дядько Лев? [Текст] / В. М. Мойсієнко // Вісник Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка. – 2001. – № 7. – С. 87–88.

24. Омельковець Р. С. Назви лікарських рослин у творах Лесі Українки на волинську тематику та їх сучасні відповідники [Текст] / Р. С. Омельковець // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. – 1999. – № 15. – С. 123–125.

25. Покальчук В. Ф. «Волинізми» у творах Лесі Українки [Текст] / В. Ф. Покальчук // Тези доповідей Львівської міжобласної діалектологічної наради, 25–27 квітня 1957 р. – Львів : [б. в.], 1958. – С. 23–24.

26. Покальчук В. Ф. «Волинізми» у творах Лесі Українки [Текст] / В. Ф. Покальчук // *Лесья Українка* : зб. ст. – Луцьк : Волин. обл. вид-во, 1957. – С. 57–76.

27. Сагаровський А. А. Варіанти форм у «Лісовій пісні» Лесі Українки [Текст] / А. А. Сагаровський // *Співець мужності і краси : тези доповідей науково-практичного семінару, присвяченого 115-річчю з дня народження Лесі Українки (21–22 березня 1986 року)* / М-во освіти УРСР ; Луц. держ. пед. ін-т ім. Лесі Українки ; Волин. обл. від. нар. освіти. – Луцьк : [б. в.], 1986. – С. 108–109.

28. Яручик В. Діалектизми у листах Лесі Українки з Колодяжного [Текст] / В. Яручик // *Ukrainiskie i polskie gwary pogranicza* / Red. F. Czyżewski, H. Arkushyn ; UMCS, PUW im. Łesi Ukrainki. – Lublin; Łutsk : Wyd-wo PTL, 2001. – S. 177–180.

Яворский Андрей. Территориально дифференцированные элементы в языке Леси Украинки как объект научных исследований. *Лесья Українка* – первый автор, использовавший в художественной литературе элементы западнopolесских говоров, при этом исследователи последовательно отмечают высокое художественное мастерство в передаче народной речи. В статье прослеживается история и тенденции изучения в украинской филологической науке народно-разговорной основы художественного языка Леси Украинки. Показано, что специальные исследования в этой области начал еще в конце 1950-х гг. В. Ф. Покальчук. Значительно активизировалось внимание ученых к этой проблеме и усовершенствовались методологические подходы к ее разработке в 1990–2000-х гг. Выводы исследователей преимущественно сводятся к тому, что территориально дифференцированные единицы занимают заметное место в текстах писательницы, прежде всего, в рассказах на волинскую тематику и в «Лесной песне». Вместе с тем отмечается, что исследователи языка Леси Украинки в основном квалифицируют конкретные языковые явления как диалектизмы на основании сопоставления их с нормами современного украинского литературного языка. Вместо этого стоит учитывать нормы тогдашнего надднепрянского варианта литературного языка той поры.

Ключевые слова: народный (диалектный) язык, западнopolесский говор, народно-разговорная лексика, диалектизм, стилистические функции диалектизмов.

Yavorskiy Andriy. Territorially-differentiated Elements in Lesia Ukrainka's Artistic Language as an Object of Scientific Research. Lesia Ukrainka was the first author who used the elements of the western Polissian dialects in the emotive prose. The scholars emphasize great artistic skill with which the colloquial speech elements are conveyed in her works. The article traces the history and the main tendencies of the linguistic studies of the folk basis of Lesia Ukrainka's artistic language. It is claimed that special studies in this field were initiated by V. F. Pokalchuk in the late 1950-ies. The researchers had become increasingly interested in this phenomenon in 1990–2000 when the methodological approaches to the research changed and strongly improved. The emphasis has been laid on the scholars' conclusions as to the importance of usage of the territorially-differentiated

lexical units in Lesia Ukrainka's texts, especially in the stories describing Volyn and her famous poem «Forest Song». It has been stressed that most researchers of Lesia Ukrainka's language classify these concrete language phenomena as dialectical words by comparing them with the literary standards of modern Ukrainian. The author states that it is worth to consider the phenomenon verifying it against the norms of the Naddniprianskii variant of the literary language of that time.

Key words: colloquial (dialectal) language; western Polissian dialect; folk speaking language; dialectism; stylistic functions of the dialectisms.

Стаття надійшла до редколегії 29.11.2014